

*Черноіванова Г.С.,**к. е. н., доцент,**докторант кафедри менеджменту та бізнесу,**Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ СКЛАДОВОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті запропоновано концептуальні положення інформаційного забезпечення інноваційної складової підприємства на основі сучасної парадигми управління. Упорядковано категорійний апарат предметної галузі, зокрема визначено сутність категорії «інформаційне забезпечення». Обґрунтовано підходи до систематизації видів інформації для її забезпечення. Визначено перелік інструментів інформаційного забезпечення управління.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, інноваційна складова підприємства, система управління, види інформації.

Постановка проблеми. Формування ефективного управління інноваційною діяльністю та інноваційною працею є актуальним у зв'язку з необхідністю покращення системи управління інноваційною складовою підприємства.

Створення цілісної та гнучкої системи управління інноваціями неможливо без глибокого дослідження та внесення змін в галузь інформаційного забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню методології інформаційного забезпечення в системі управління інноваціями промислового підприємства присвячені праці таких зарубіжних та українських вчених, як, зокрема, А.В. Череп, О.М. Панченко, Л.А. Птиціна, В.М. Нижник, Н.І. Чухрай, А.М. Ткаченко, Т.О. Дробецька, В.В. Стадник, О.В. Головчук, П. Друкер, А.А. Турило, Л.Г. Мельник. Це ще раз підтверджує актуальність питань формування інформаційного забезпечення в системі управління інноваційною складовою підприємства. А.М. Ткаченко та Т.О. Дробецька [1] розглядають інформаційне забезпечення як складову системи управління організаційно-економічного забезпечення, поділяють його на види та дають характеристику кожного з видів, їх недоліків та переваг. В.В. Стадник та О.В. Головчук [2] класифікують інформаційне забезпечення управління інноваційною діяльністю відповідно до потреб цільових груп споживачів. Автори трактують інформаційне забезпечення як безперервний процес з точки зору п'яти підходів. А.А. Турило [3] розглядає сутність інформаційного забезпечення в системі інноваційного розвитку підприємства. А.В. Череп, О.М. Панченко, Л.А. Птиціна [4] розглядають теоретичні основи формування інформаційного забезпечення в системі управління підприємством. Зокрема, серед авторів немає єдності стосовно сутності інформаційного забезпечення управління інноваціями та класифікації його видів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У цих роботах не визначений єдиний підхід до формування інформаційного забезпечення в системі управління інноваційною складовою підприємства, не виділені особливості його розробки, недостатньо розробленими залишаються також

теоретичні та практичні питання щодо зміни сутності інформаційного забезпечення в системі управління в сучасних умовах, що унеможливило вироблення відповідних інструментів для її організаційно-економічного забезпечення.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних засад інформаційного забезпечення в системі управління інноваційною складовою підприємства.

Для досягнення поставленої мети визначено такі наукові завдання:

1) сформулювати концептуальні положення інформаційного забезпечення в системі управління інноваційною складовою підприємства на основі сучасної парадигми управління;

2) упорядкувати категорійний апарат предметної галузі, зокрема визначити сутність категорії «інформаційне забезпечення», обґрунтувати підходи до систематизації видів інформації для її забезпечення;

3) узагальнити інструментарій інформаційного забезпечення управління інноваційною складовою підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки в економічній літературі [1–18] відсутня чіткість у визначенні змісту інформаційного забезпечення, класифікації його видів та особливостей його формування в системі управління інноваційною складовою підприємства, обґрунтовано теоретичні засади інформаційного забезпечення в системі управління інноваційною складовою підприємства, а також сформульовано такі концептуальні положення підходу, що пропонується.

По-перше, оскільки ми в поняття «інноваційна складова» включаємо сполучення інновацій та інноваційної праці, під час обґрунтування теоретичних засад інформаційного забезпечення в системі управління інноваційною складовою підприємства будемо спиратись саме на цю точку зору.

По-друге, одним із найважливіших складових організаційно-економічного забезпечення управління інноваційною складовою підприємства є інформаційне забезпечення.

В.В. Джинджоян [5] розглядає сучасну систему управління підприємства на основі якісного інформаційного забезпечення. Автор підкреслює необхідність формування нової системи управління підприємством у зв'язку з недостатнім розвитком матеріального виробництва та відсутністю системного підходу до побудови системи управління підприємством на різних рівнях.

А.В. Череп, О.М. Панченко, Л.А. Птиціна [4] підкреслюють, що більшість українських підприємств (53,3%) вважає, що для прийняття ефективних управлінських рішень слід покращити інформаційне забезпечення, 49% опитуваних серед головних причин робочих конфліктів називають «неправильну побудову системи комунікацій». Автори також вважають, що формування інформаційного забезпечення є «складним та багатограним процесом надання зручної та ефективної форми інформаційного обміну як всередині підприємства, так і зовнішнім середовищем» [4].

В.М. Нижник, І.В. Радіонова розглядають інформаційну підсистему забезпечення стосовно інноваційної діяльності та інноваційних ризиків. Вони вважають [6, с. 64], що інформаційна підсистема забезпечення «спрямована на збір, обробку та накопичення інформації стосовно процесу втілення інноваційних рішень керівництва, що забезпечує гнучкість у реагуванні на різні обставини, що особливо стосується інноваційних ризиків». Також автори підкреслюють, що для швидкої адаптації до змін необхідно застосовувати сучасні інформаційні технології забезпечення. Як зазначають автори, оперативність передачі інформації може бути досягнута за допомогою «налагодженої системи документообігу та зручних каналів засобів комунікацій» [6]. Вступ інформації, як вважають автори, повинен бути покроковим та охоплювати управлінський процес загалом.

Т.В. Гринько, І.О. Вакуленко підкреслюють, що до інформаційного забезпечення в сучасних умовах необхідно використовувати новітні підходи, які включають застосування нових та найбільш прогресивних засобів забезпечення для прийняття управлінських рішень на всіх рівнях. Автори пропонують застосовувати для забезпечення управлінського персоналу інформацією концепцію необхідного інтервалу часу, у який буде отримана потрібна інформація з відповідним рівнем якості інформації та кількісним складом. Для ефективної

системи інформаційного забезпечення управлінського персоналу, як вважають автори, потрібно вирішення деяких самостійних завдань різними структурними підрозділами підприємства, що потребує використання кількісних та не кількісних показників для застосування необхідної інформації. Автори відокремлюють наукову та технічну інформацію для прийняття управлінських рішень одна від одної та поділяють її на такі види [7, с. 13]: креслення, плани, виробничі схеми; інформація про стандарти та відповідність; технічні та наукові розробки (власні розробки та права на використання сторонніх розробок). Т.В. Гринько, І.О. Вакуленко також підкреслюють, що для керівної ланки підприємства потрібно застосовувати не тільки наукову та технічну інформацію, але й інформацію загально-виробничого характеру (наприклад, технологічне та технічне забезпечення виробництва) та економічні показники (інформація про збут та закупівлі; організаційна оргструктура; стратегічні та тактичні плани, інтегральні показники діяльності).

По-третє, необхідність систематизації наявних підходів до сутності поняття «інформаційне забезпечення» викликана наявністю великої кількості публікацій [1–4; 6–18].

На основі дослідження поглядів зарубіжних та вітчизняних вчених, представлених у цих публікаціях, отримано результати, які узагальнені в табл. 1.

Таблиця 1

Морфологічний аналіз категорії «інформаційне забезпечення» в працях сучасних вчених

№	Автор	Ключові слова
1	Л.О. Волошук, В.В. Кірсанова, С.В. Філіппова	Сукупність засобів отримання, пошуку, збереження, накопичення, передачі, обробки інформації; сукупність інформаційних ресурсів та засобів їх організації.
2	В.В. Стадник, О.В. Головчук	Система взаємодоповнюючих інформаційних потоків; сукупність інформаційних потоків; суто фізичний процес; невід'ємний елемент між учасниками інноваційної діяльності; частина функціонального розподілу інноваційної праці; інформаційний фундамент обґрунтування та прийняття управлінських рішень; з'єднувальна ланка.
3	Т.М. Іванюта	Система, що включає сукупність методів, засобів і способів на збирання, аналіз, захист інформації.
4	Ю.Г. Горющенко	Процес, що будується на вхідній інформації за допомогою показників; процес цілеспрямованого добору інформаційних показників.
5	В.М. Нижник, І.В. Радіонова	Збір, обробка та накопичення інформації стосовно процесу втілення інноваційних рішень.
6	В.В. Немченко, Г.О. Ткачук	Цілеспрямована робота щодо збору інформації, її реєстрації, передавання, обробки, узагальнення, зберігання та пошуку суб'єктами контролю з метою використання для управління.
7	Е.П. Голенищев	Поєднання всієї використовуваної у системі управління інформації, специфічних засобів і методів її обробки, а також діяльності фахівців; динамічна система одержання, оцінки, зберігання та переробки даних, створена з метою вироблення управлінських рішень.
8	Сучасний економічний словник	Інформаційне обслуговування управління.
9	Г.О. Дорошенко, Л.В. Піддубна, О.В. Піддубний, Л.В. Ярошенко	Сукупність методів і засобів розміщення та організації інформації, які охоплюють системи класифікації та кодування, уніфіковані системи документації, раціоналізації документообігу та форм документів.
10	А.В. Череп, О.М. Панченко, Л.А. Птіцина	Сукупність процесів, засобів та методів, пов'язаних зі збором, обробкою, зберіганням і використанням інформації, які забезпечують досягнення високої економічної ефективності системи управління підприємством.
11	В.П. Фельдман	Сукупність дій, спрямованих на забезпечення інформацією процесу прийняття управлінських рішень.
12	Л.Г. Мельник	Формування інформаційної впорядкованості процесів.
13	О.В. Матвієнко	Сукупність процесів з підготовки та надання спеціально підготовленої інформації для вирішення управлінських завдань.
14	А.М. Ткаченко	Один з ключових елементів системи планування діяльності під час створення первинних документів.
15	Г.В. Товганець	Пов'язана система взаємозалежних елементів, яка складається з компонентів.

Джерело: складено автором на основі джерел [2; 4; 6; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15; 16]

Аналіз підходів до видів інформації для її забезпечення

№	Автор	Види інформаційного забезпечення
1	А.М. Ткаченко, Т.О. Дробецька	Первинна, вторинна, зовнішня, внутрішня, на макрорівні, науково-технічна (технологічна), економічна.
2	М.М. Єрмошенко, Л.М. Ганущак-Єфименко	Потреби ринку, конкуруючі виробу, зародки нових виробів у науці та техніці, виявлення власних переваг і слабких сторін.
3	П.Г. Перерва, С.А. Мехович, М.Г. Погорелов	Первинна, вторинна.
4	А.В. Череп, Л.Г. Олейнікова та ін.	Зовнішня, внутрішня.
5	В.В. Стадник, О.В. Головчук	Відповідність технологічних характеристик продукції стандартам, інформація про когнітивну складову споживчої цінності, інформація з метою прийняття відповідних рішень.
6	Ю.Г. Горющенко	Семантична (за об'єктами та процесами), організаційна; за призначенням відносно цього органу управління може бути тою, що інформує, керуючою.
7	Т.В. Гринько, І.О. Вакулєнко	Наукова та технічна інформація, інформація загальнопромислового характеру, економічні показники.
8	А.А. Турило	Зовнішня, внутрішня.

Джерело: складено автором на основі джерел [1; 2; 3; 7; 17; 18]

На основі поглибленого морфологічного аналізу можна зробити такі висновки.

Більшість авторів розглядає інформаційне забезпечення як сукупність засобів, методів і способів, інформаційних ресурсів та потоків. Друге місце за частотою використання належить ключовим словам «система» та «процес».

Погоджуємося з думкою авторів [2; 12], які пов'язують поняття «інформаційне забезпечення» з прийняттям управлінських рішень. А.В. Череп, О.М. Панченко, Л.А. Птіцина трактують досліджувану категорію з точки зору системи управління підприємством. Деякі автори вважають, що інформаційне забезпечення [4] – це невід'ємний елемент або один з ключових елементів.

Отже, аналіз наведених визначень дав змогу стверджувати, що існують відмінності у підходах до трактування інформаційного забезпечення, але більшість авторів розглядає його на основі ключових слів «сукупність», «система» та «процес».

Загалом інформаційне забезпечення – це сукупність методів, засобів, способів та процесів щодо збору, обробки, узагальнення, зберігання та використання інформації, яка розглядається як інноваційна складова підприємства в системі управління інноваціями та інноваційною працею сучасного підприємства.

По-четверте, особливості інформаційного забезпечення в системі управління інноваційною складовою промислового підприємства необхідно розглядати з урахуванням класифікації видів інформаційного забезпечення.

В працях зарубіжних та українських вчених існують досить різні точки зору щодо класифікації видів інформації. У табл. 2 наведено результати проведеного аналізу підходів до систематизації видів інформації для її забезпечення.

Ю.Г. Горющенко [10] класифікує інформацію за такими ознаками: за напрямом; за призначенням відносно цього органу управління; за функціями управління; за ознакою ступеня організації; за тривалістю періоду; за відображуваними об'єктами; за ознакою взаємовідносин між об'єктами; за змістом.

А.В. Череп, О.М. Панченко, Л.А. Птіцина виділяють окремо економічну інформацію та розподіляють її за такими

класифікаційними ознаками [4]: за функціональним призначенням; по відношенню до об'єкта управління; по відношенню до процесу оброблення інформації; за періодичністю; за способом надання; за стабільністю; за стадією виникнення; за складністю та за правовим режимом.

На основі проведеного дослідження, представленого у табл. 2, зроблено висновок, що частіше за все використовується розподіл інформації на такі види: первинна, вторинна та зовнішня, внутрішня. Слід зазначити, що тільки деякі вчені виділяють інформаційні ресурси та інформаційне забезпечення управління інноваційною діяльністю. До них належать Л.О. Волощук, В.В. Кіранова, С.В. Філіппова, А.М. Ткаченко, Т.О. Дробецька, В.В. Стадник, О.В. Головчук, Т.М. Іванюта, Ю.Г. Горющенко.

Висновки. Запропоновані концептуальні положення інформаційного забезпечення інноваційної складової підприємства на основі сучасної парадигми управління містять такі наукові результати: 1) упорядковано категорійний апарат предметної галузі, зокрема визначено сутність категорії «інформаційне забезпечення»; 2) обґрунтовано підходи до систематизації видів інформації для її забезпечення; 3) визначено перелік інструментів інформаційного забезпечення управління інноваційною складовою підприємства.

Майбутнім напрямом дослідження у цій предметній галузі може стати обґрунтування теоретичного підходу до формування організаційно-економічного механізму управління інноваційною складовою сучасного підприємства.

Література:

1. Ткаченко А.М., Дробецька Т.О. Формування інноваційних підходів до управління металургійним підприємством: монографія. Дніпропетровськ: вид-во ДВНЗ УДХТУ, 2015. 188 с.
2. Стадник В.В., Головчук О.В. Науково-методичні підходи до управління інноваційною діяльністю підприємства та його інформаційним забезпеченням. Вісник Хмельницького національного університету. 2017. № 5. С. 182–186.
3. Турило А.А. Основи управління інноваційним розвитком підприємства: монографія. Кривий Ріг: вид. Козлов Р.А., 2017. 307 с.
4. Череп А.В., Панченко О.М., Птіцина Л.А. Інформаційне забезпечення в системі управління промисловим підприємством: монографія. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2014. 266 с.

5. Джинджоян В.В. Концептуалізація системи управління підприємством на основі послуг інформатизації: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04; Дніпропет. нац. ун-т. ім. Олеся Гончара. Рівне, 2015. 24 с.
6. Інноваційне управління промисловими підприємствами в системі ефективного використання конкурентного потенціалу: монографія / наук. ред. В.М. Нижник. Хмельницький: ХНУ, 2014. 547 с.
7. Сучасні технології управління розвитком України: механізми, реалії, перспективи: колект. моногр. / заг. ред. Т.В. Грицько. Дніпропетровськ: Біла К.О., 2016. 504 с.
8. Волощук Л.О., Кірсанова В.В., Філіппова С.В. Аналітичні інструменти управління інноваційним розвитком промислового підприємства: монографія. Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. 180 с.
9. Іванюта Т.М. Інформаційне забезпечення в системі економічної безпеки підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04; Нац. ун-т. харчових технологій. Київ, 2014. 21 с.
10. Горющенко Ю.Г. Соціально-економічний розвиток регіонів України та його інформаційне забезпечення: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. фін. акад., 2014. 192 с.
11. Науково-методичні аспекти обліково-аналітичної системи підприємства: монографія / В.В. Немченко, Ф.А. Трішин, Л.В. Іванченкова, Н.М. Купріна, Г.О. Ткачук та ін.; заг. ред. В.В. Немченко. Одеса: Фенікс, 2016. 252 с.
12. Голенищев Э.П., Клименко И.В. Информационное обеспечение систем управления. Ростов-на-Дону: Феникс, 2010. 315 с.
13. Ефективність системи управління підприємством: теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації: монографія / заг. ред. Г.О. Дорошенко. Харків: НТМТ, 2014. 424 с.
14. Feldman V.P., Audretsch D.V. Innovation in Cities: Science based. Specialization and Localized Competition – European Economic Review. 1999. № 43. P. 278.
15. Мельник Л.Г. Экономика и информация: экономика информации и информация в экономике: энцикл. словарь. Сумы: Унив. книга, 2005. 383 с.
16. Товканець Г.В. Інформаційно-комунікаційне забезпечення освітнього процесу. АПЕ. 2009. № 12(102). С. 225–231.
17. Єрмошенко М.М., Ганущак-Єфименко Л.М. Економіка та управління інноваційною діяльністю: навчальний посібник. Київ: Національна академія управління, 2011. 528 с.
18. Череп А.В., Олейнікова Л.Г., Череп О.Г., Ткаченко О.В. Управління інноваційним розвитком підприємства на основі реінжинірингу: монографія. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2009. 270 с.

Черноиванова А.С. Информационное обеспечение в системе управления инновационной составляющей предприятия

Аннотация. В статье предложены концептуальные положения информационного обеспечения инновационной составляющей предприятия на основе современной парадигмы управления. Упорядочен категорийный аппарат предметной области, в частности определена сущность категории «информационное обеспечение». Обоснованы подходы к систематизации видов информации для ее обеспечения. Определен перечень инструментов информационного обеспечения управления.

Ключевые слова: информационное обеспечение, инновационная составляющая предприятия, система управления, виды информации.

Chernoivanova H.S. Information support in the management system of the innovative component of the enterprise

Summary. The article proposes conceptual provisions of information support of the innovative component of the enterprise on the basis of the modern management paradigm. The category apparatus of the subject domain is orderly, in particular, a certain essence of the category "information support". The approaches to the systematization of types of information for its maintenance are grounded. The list of tools of information support for management of the innovative component of the enterprise is determined.

Keywords: information support, innovative component of the enterprise, management system, types of information.